

TORNAI JÓZSEF

A menekülő

RÉSZLETEK A REGÉNYBŐL

Mr. Alcohol

A tanyán mindenki ivott; minden alkalom jó volt rá: születés, karácsony, vetés, búcsú, aratás. Pálinkát ittak és bort. Az asszonyok néha édes likőröket is. Farádi Szabó józan akart lenni; furcsa, egyetlen törekvése volt ez: világosan nézni, belelátni a dolgokba. Nem akarta, hogy elboruljon az agya, tudta, hogy van ott elég ködös pont. Elutasította az ivást. Nem akart föltűnni, és éppen ezáltal lett különös legény, különc ember.

Az apja annál inkább ivott, követte a szokást, amit mindenki természetesnek, a dolgok megoldásának tartott: inni, mulatni, aláhúzni a cigánnyal. Ez férfidolog volt. Pista ezt is utálta: ezt az igen-nagyon férfidolgot. Nem ivott. Az apja egyik húsvétkor, mielőtt locsolni ment (de a fia erre se érzett kedvet), koccintani akart vele. Leültette a konyhaasztalhoz, és töltött két pohárba:

– Pista, igyál velem, mutasd meg, hogy apád fia vagy!

– Idesapám tudja, hogy én sose iszok.

– Mast húsvétkor se, te?

– Nem ittam még sose, és nem is akarok. Nem azért, mert nem tisztelem-becsülöm idesapámat, hiszen tudja maga.

Az öreg Farádi Szabó fölállt az asztaltól, kalapját, ami persze most is a fején volt, hátratólta, és eltűnődött. Aztán eszébe juthatott valami, mert elszállt a homlokáról a felhő.

– Na idehallgass, fiam. Kössünk üzletet. Adok neked tíz pengőt, ha megiszod velem ezt a pohár bort. Na, idd meg, és megkapod.

Pistát nem érdekelte a pénz, akkoriban még iskolába járt, és ami pénzre szüksége volt, mindig megkapta az apjától. De tudta, hogy a tanyán kevés a pénz, megfognak minden fillért, tehát apja messzire ment, hogy meggyőzze. Nem szabad megsértenie, mert aztán jön a dühöngés, a veszekedés, napos ivás. Megfogta a poharat:

– Megiszom én anélkül is, csakhogy idesapám lássa, nem akarom kedvit szegnyi.

– Nem, nem, a pénz a tied – és apja markába gyömöszölte a tízest, míg fölhajtották a saját termésű, könnyű fehérbort.

Aztán, hogy Gizivel összeházasodtak, barátokhoz jártak, Pesten, vidéken egyre nehezebben lehetett megmagyarázni, hogy ő nem iszik. Végül egyszerűbb, gyorsabb volt inni egyet, és így elkerülni a föltűnést. Mert Farádi Szabó éppen a visszahúzódat szerette. Azt, hogy látszólag olyan, mint bárki más, miközben mindent másképp lát, és gőgösen különbnek érezheti magát.

Egy szilveszteren rúgott be életében először, a húszas éveinek vége táján. Egyik legjobb barátjához mentek át néhány utcával odébb a kerületben. Barátja jóval idősebb volt nála, de mind a ketten a tanyán növesztették gyökereiket. Becsülték egymást. Farádi Szabó azért is szerette Agócs Lacit, mert épp olyan szűkszavú volt, mint ő; ráadásul az oroszországi fogságban megtanulta, hogy a kommunizmus micsoda mélytengeri nyomású társadalom. Egyformán megvetették, nem az oroszokat, de azt, amit létre-

hoztak. Ha vitakoztak, csak azon, hogy Laci szerint a birodalom nem omolhat össze, olyan nagy, az emberek annyira félnek és a titkosrendőrség annyira tökéletes. Farádi Szabó viszont az idegzetében érezte, hogy aki annyi hibát halmoz egymásra, mint a kommunisták, nem maradhat talpon sokáig. Mind a két álláspontnak megvolt az erős és a győnge oldala. A vitát majd csak az események dönthették el igazán.

A két feleség nem szerette egymást, de most főztek, sütöttek együtt, hogy a nyomorult helyzetben legalább a szilveszter olyan legyen, „mintha”. Végigitték vacsorára a töltött káposztát, éjfél után virslit, hajnalban a lencselevest, és közben volt pezsgő, pálinka, vörösbor, fehérbor. Énekeltek is persze. És Farádi Szabó csak akkor kapott észbe, mikor föl akart állni, és visszatántorodott a heverőre. Kétségbeejtően himbálózott vele a szoba, a heverő. Azok hárman nevettek, noszogatták, hogy menjen táncolni. De ő csak integetett, hogy hagyják békén. Valóban megrémítette, elképesztette, hogy hiába érzi tisztának a fejét, azt a fejet, amelyre annyira rátarti volt, mégse világosak a gondolatai, s főként: képtelen uralkodni a mozdulatain, arcvonásain. Vagy hanyatt feküdt, és a mennyezetet bémulta ólomszürke arccal, vagy hasra fordult, akkor meg vigyorgott és vicceket próbált mesélni, de hiába, mert nem találta meg a kellő szavakat sem, nemhogy a csattanót.

Aztán valahogyan elaludt, Gizi is melléfeküdt, és délutánig mozdulatlanul utaztak valamilyen országban, ahol még nem jártak, de amely a későbbi évek során egyre látogatottabb és ismerősebb égtáj lett a számukra. Megtanulták, hogy kell „kiütni” magukat, ha már nem bírták tovább a „szabadságot”, amellyel meg voltak bilincselve.

Ami elviselhetetlen

A válasz csak jó néhány évvel a forradalom után történt meg. De addig! Ami rosszat még kamaszkorában elképzelt, amikor otthon Veér Olga után epekedett, mind bekövetkezett. Lehet, hogy ez volt az a jóvátehetetlen, amit el kellett követnie? Sose volt igazán meggyőződve arról, hogy helyes, amit tesz. Gizi olyan mértékben megszenvedte eltávolodásukat és válásukat, hogy ez mindig visszarettenette a végleges döntéstől. „Vagy teljesen szabad leszek, vagy sose leszek az”, határozta el magában. De egy odaadó, győtrődő feleséggel szemben, akinek háta mögött ott a gyerek is? Újabb napok, hetek, évek teltek el: időt adott magának, Gizinek. Abban reménykedett, hogy az asszony belátja: nincs már közük egymáshoz. Valóban nem volt meg már közöttük az a megfoghatatlan, mégis meghatározó kötés, ami nélkül kinszenvedés az együttélés.

De Gizi olyan volt, mint hálóban a hal: nem szabadulhatott, de nem is akart szabadulni. Tépte, dobálta magát, semerre sem mozdult. Mindent Farádi Szabónak kellett elintéznie, ha megoldást akart. Döbbenet tapasztalta, hogy a felesége bármilyen kompromisszumot elfogad, csak együtt maradhassanak. Ha megállapodtak abban, hogy Pista egy időre elköltözik, minden rendben volt, Gizi értelmesnek látszott, amint azonban elkövetkezett a lépés napja, hisztérikus lett, sírt, könyörgött, az ágyra vetette magát, éjjelenként a konyhába szaladgált gyógyszerekért, és öngyilkossággal fenyegetőzött. Látható volt, hogy igazában nem is tudja, mit csinál.

Farádi Szabó félelemtől és tehetetlen dühtől töprengve nézegette előkészített csomagjait. Ez tehát a házasság, állapította meg. Nem elég a politikai szabadság hiánya, ha egyszer egy nővel összedod magad, a magánéletben is rab leszel.

Gizi főleg azt nem értette meg, vagyis nem hitte el, hogy nincs valami másik nő Pista válási szándéka mögött. „Tudom én – hajtogatta –, hogy a véred nem hagy nyu-

godni. Új tyúkot találtál, ha bevallanád, talán könnyebben elviselném, hogy itt hagysz." Gúnyosan, könnyes arccal igyekezett nevetni hősünk szemébe. Szőkésbarna, rövid haja a szemébe lógott, nyúlánk háta meggörbült, olyan volt ilyenkor, akár egy kiéheztetett, tépett bundájú, sarokban kuporgó macska. Minden szépsége odaveszett. Farádi Szabó szánta, és tudta, hogy hiába maradna vele, már nem szeretné, nem volna képes gyöngéd lenni hozzá. Legyen képmutató – száanalomból? Elutasította még a gondolatát is. Ott kellett élnie a pokolban, amit maga teremtett meg. De csakugyan ő volt-e az oka, nem az a bizonyos, titokzatos rombolóerő, ami az egész századot erőszakosá, boldogtalanná, békétlenné és menekülővé tette? A világ kívül-belül elviselhetetlenné vált, hiszen a forradalomig jó volt bevacolni magukat a házasság sáncai mögé: egy-két barátan kívül csak egymásban bízhattak meg tökéletesen a besugások, följelentések, örökös elhurcolások háborús állapotában. Egyikük sem vette észre, hogy aztán már nem volt szükség erre a magánerődítményre. Energiáik elfogytak, ráadásul Pistában túlzott volt a magányosság szomja. Ez volt az ő igazi bűne: Gizi iránti inkább esztétikai és szexuális vonzódása nem mozdította meg benne azokat a rétegeket, amelyekből a szerelem kiszabadulhat. Zárt maradt és hideg, ebben nagyon is igaza volt Gizinek, és Farádi Szabó némán szokott rámeredni, amikor százszor és százszor a fejére olvasta ezt. És hányszor kellett ezért a bűnéért fizetnie, mire a felesége a kisfiával együtt az apjához költözött.

Egy napon előszedte a kamrában porosodó citeráját. Újra kellett hangolnia, sőt cserélnie a megereszkedett, elrozsdásodott húrokat. Nem volt körülötte senki, se gyerek, se asszony. A tanyán valahogy mindig sejtette, hogy ez lesz az ő sorsa: a rosszkedv, a mélabú, a magány. Tehetett-e róla? Nem volt-e a sejtjeibe írva az a menekülési ösztön, amelyre nincs orvosság, ha csak az igazi szerelem nem? „De hát az épp olyan elviselhetetlen, mint a kifáradt házasság” – futott át Farádi Szabó agyán a föltételezés, míg az önkéntelenül mindig eszébe jutó népdalok ütemeit pengette az üres falak között.

Egy próféta kockázatai

Udvarias és engedékeny volt egy olyan világban, ahol mereven állást kellett foglalni. De hiába volt a kommunisták ellen, ha nem lehetett a régi világ hívei mellett sem. Emiatt néha gyanakodva méregették a munkatársai. Az, hogy mindig megvédte az oroszokat, ha az ostoba vita kirobbant: kik győzték le a németeket, a nyugatiak vagy ők? – újra és újra ellene hangolta a többséget. Ő pedig szinte csak a számokra hivatkozott: tízszer nagyobb erők csaptak össze a keleti csatákban, mint a nyugatiakban, aztán: a kurszki nagy összecsapásban négyszáz német hadosztály ütközött meg négyszáz orosz hadosztállal, nyár volt (mit érnek a mesék Tél-tábormokról?) és a németek elszenvetkéltek legnagyobb vereségüket. Soha többé nem tudtak megállni. Mi közülük volt ehhez a legendásra fölnagyított amerikai segélyszállítmányoknak? Nem akarták elfogadni az érveit, mert megvetették az oroszokat, ráadásul dühítette őket az oroszok nálunk szokatlan, számunkra kínos öndicséréte is. Farádi Szabó tökéletesen egyetértett, sőt érzett ebben velük. Azt mégse fogadhatta el, hogy az oroszok több mint húszmillió halottja nem bizonyítja egyúttal nagyobb részüket is a győzelemben. Arra meg nem volt módja, hogy a kommunisták hivatalosan diktált álláspontjáról, miszerint kizárólag a vörösök sikere a németek fölötti diadal, megmondja, hogy hazudnak, túloznak és elhallgatnak, tehát nem lehet igazuk. Egyik munkatársa megkérdezte tőle az egész osztály

előtt: „Pista, te valójában hova tartozol?” „Örültek vagytok – védekezett idegesen –, tudjátok, hogy utálok ezt az egészet!”

Csönd támadt. Egy idő után meg kellett állapítania, hogy tartanak tőle, óvatosabbak a napi események megvitatásában, ha jelen van.

Egyik újabb munkatársa, egy hatalmas, kövér, remek humorú, jólelkű ember különösképpen zavarba hozta. Egyszer szóba került a régi világ nyomora. Legtöbben egyetértettek abban, hogy a Horthy-korszakban valóban sokmillióan majdnem éheztek, kilógott a fenekük a nadrágból, és teljesen kilátástalan volt a jövőjük is. A pocakos Karczag azonban más véleményen volt:

– Gyerekek, elhiszitek nekem, hogy én már jócskán benne éltem abban a világban, és egyáltalán nem ismertem a nyomort, szegénységet, garasoskodást?

Kiderült, hogy egyik állami vállalat igazgatóhelyetteseként több ezer pengő volt a fizetése, ezenkívül házhoz szállították neki az évi szenet-fát, és még sok egyéb anyagi kedvezményben részesült.

– Hogy ismerhetném el akkor, hogy nagy nyomor volt Magyarországon, ahogy a kommunisták most mondogatják? Ez is csak olyan vörös propaganda, mint a többi, higgyétek el nekem.

Farádi Szabó megint kénytelen volt számokkal, adatokkal, a saját tanyájuk helyzetével előhozakodni. Láta, hogy elhiszik, amit mond, de mivel megint csak úgy hangzott az érvelése, mintha kommunista szájából hangzana, inkább a kövér Karczaggal éreztek együtt, aki a mostani szörnyű helyébe fölrajzolt nekik egy idillikus világot, amit szívéük szerint látni szerettek volna.

– Te tárgyilagos akarsz lenni, de hidd el, ezekben a dolgokban nincs tárgyilagosság – tanácsolta neki nagyon kedélyesen Karczag, akiből hiányzott minden ellenséges indulat.

Farádi Szabó azonban nem tagadhatta meg eredendő természetét, hiszen ettől szenvedett majd egész életén végig.

– Karcsi bátyám, ha nem akarok elfogult lenni és pontosan olyannak látni a dolgokat, amilyenek, akkor éppen olyan leszek, mint a kommunisták!

A nagy hasú ember csupa szeretet volt, úgy nevetett Farádi Szabó szemébe:

– Na, akkor holnapra hozok én neked egy könyvet. De azt ne mutasd meg senkinek. Olvasd el, és add vissza. Aztán majd beszélgetünk.

Másnap odaadta neki Osszendorfszkij Lenin és a Cseka rémtetteiről szóló könyvét. A szerző megírja benne, hogy kért Lenin önkénteseket a cári család kivégzésére, majd hogyan állította bíróság elé, és ölette meg a gyilkosokat, hogy a világ előtt igazolja humanizmusát. A többi bűne semmivel sem volt ennél kisebb és visszataszítóbb.

– Szörnyű emberek ezek – suttozta Karczagnak, mikor visszaadta a vászonkötésű könyvet. – De nem lepott meg, ilyennek képzeltem őket.

– Nem szabadulunk meg tőlük, Pista – csomagolta gondosan újságpapírba a veszedelmes kincset az öreg. – Olyan erősek és gátlástalanok, hogy így fogunk meghalni.

– Én biztos vagyok benne, hogy fejre állnak. Nem ismerik az emberi természetet, nem ismerik Európának ezt a fertályát. Csak a közvetlen hatalombirtokláshoz értenek. De az nem minden, hidd el, Károly.

Farádi Szabó maga is érezte, hogy képtelenség, amiben reménykedik, de már nem akart magyarázkodni. „Ennyi kockázata minden profétának van” – gondolta lemondóan.

Harc az angyallal

Nem a mennyek, hanem a poklok angyalával. Ebben az egyhetes küzdelemben Farádi Szabónak le kellett vetnie egyik álarcát, nem mindegyiket, de egyet, azt, amelyik az elszántságát eltakarta. Azt, amelyik áldozati báránynak mutatta: a hatalom emberei azt hihették, ezt a maszket látva, hogy hősünk galambszeléd, mindenre kapható, csak ne bántsák. De Farádi Szabó számára a világról is lehullt egy maszk. Még nem tudta pontosan megfogalmazni, amikor összegyűrt idegzettel túl volt a csatán, mit tanult meg, csak azt érezte ragadós, iszapszerű súlyossággal, hogy élete, és talán minden ember élete sokkal számkivetettebb, sokkal szétszakítottabb, mint addig gondolta. Anyja hátrahagyott Bibliáját sokat forgatta otthon a tanyán, most hirtelen ragyogni, beszélni kezdett neki a legmélyebb bibliai mítosz: Ádám és Éva története, az édenkert, a sátni kígyó, a bukás, a bűnbeesés mítosza.

Nem kellett nagy fantáziaugrás ahhoz, hogy Kölesdiben fölismerje a csábítót, amikor az egy kora tavaszi napon megállította a folyosón, és vastag ajkai közül udvariasan-kedveskedve ejtve a szót, megkérje egy fontos pártföladatra.

– Arra gondoltunk, hogy a legközelebbi taggyűlésen tarts előadást a nemzetközi helyzetről.

Farádi Szabó nem lepődött meg, a válasz is egyszerűnek látszott.

– Rendben van. Ideadjátok a szöveget, és én fölolvasom.

– Várjál, várjál csak. Éppen arról van szó, hogy szerintünk neked van akkora képzettséged, hogy a sajtóból össze tudsz állítani egy ilyen anyagot. A párt részéről külön kitüntető föladat ez számodra, Farádi Szabó elvtárs.

Hősünk még mindig látott egérutat.

– Honnan gondoljátok, hogy én képzett vagyok? Külpolitika? Ahhoz évek kellene, míg én képet adhatnék ilyen fontos ügyről. Csak azt tudom elképzelni, hogy mondjuk, te megcsinálod, vagy az ideológiai titkár, és én elmondom.

– Ha összeállítanám, föl is tudnám olvasni. Nem ez a föladat: épp hogy a dolgok értékelése a fontos – Kölesdi szavai most már kioktatóbban, türelmetlenebbül hangzottak.

– Nem vállalhatom az értékelést, éppen az értékeléshez érzem magam nagyon is képzetlennek.

Kölesdi parancsolóan mondta:

– Na, Farádi Szabó elvtárs, ne vitkatkozzunk tovább. Megcsinálod és fölolvasod. Éppen egy jó heted van rá.

Farádi Szabóban megfeszült az ellenálló akarat.

– Nem tudom megcsinálni.

– Egy hét múlva jövök érte.

Farádi Szabóra ráborult az emésztődés, töprengés éjszakája. Gizi nem látta reménytelennek a helyzetet. Azt ajánlotta, hogy segít kiollózni az újságokból a vonatkozó külpolitikai részeket. Könnyűszerrel túlesnek az egészen. De azért ő is idegesebb volt a szokásosnál: jobban féltette kettejük létét, mint eddig bármikor. Férje nem értett egyet vele. „Mit gondolsz, érvelt, elég ezeknek, hogy egyszer megcsinálsz valamit, legközelebb már pártiskolára küldenek, tisztséget varnak a nyakadba, aztán az isten se szabadít meg tőlük. Egy millimétert se szabad lépni, pontosan érzem.” A felesége nem ellenkezett, hiszen úgy gondolkodott, mint ő, csak nem akart törést, bajt, lelepleződést. Azon törte a fejét, hogyan kerülhetnék el a színvallást. Sokat beszélgettek, találgatták a

lehetőségeket a bekövetkező napok során, de nem találtak megoldást. Végeredményben mégis csak Pistának kellett döntenie. Az első alkalom erre előbb nyílt, mint gondolta. A titkár is tarthatott Farádi Szabó makacsságától, mert nem várta meg az egyhetes határidő végét; már két nap múlva megállt az íróasztala mellett. Nem szólt, csak figyelte a feléje forduló arcot. Így nézték egymást egy másodpercig, aztán Kölesdi elővette nyálkás mosolyát, és nyelvével mindig cserepes ajkát megnedvesítve kérdezte:

– Na, hol tartasz?

Farádi Szabó nem árulta el feszültségét, amikor egyszerűen közölte vele:

– Próbáltam, de nem tudom megcsinálni. Hidd el, hogy nem nekem való föladat ez; meghaladja a képességeimet. Nem tudom megcsinálni.

A titkár olyan volt, mint pap a gyónójával:

– Csak igyekezz. Látom, van benned türelem. Nem kell mindjárt kijelenteni: nem vagyok elég képzett. Egyikünk se volt elég képzett, de megtanultuk, amit kellett. Neked is jó alkalom ez a tanulásra. Hiszen éppen a tanulás a cél. Az egyetemen is tanulsz, vagy nem?

– Nézd, én abból is tanulok, amit te most mondasz.

Kölesdi elment, de ettől kezdve mindennap benézett az irodába, és megkérdezte, hol tart Farádi Szabó. Az csak annyit mondott: „Hiába, nem vagyok fölkészülve, nem tudom megcsinálni.” A párbeszéd ennyire rövidült a hátralevő napok folyamán. Végül eljött az ütközet döntő napja. Kölesdi már reggel hétkor ott volt a sápadt, ideges, ijedt Farádi Szabó asztalánál. Munkatársai is ellenszenvvel figyelték, amint megkérdezi tőle: „Na, Farádi Szabó elvtárs, megvan?” Az összeszedte minden erejét, és tagadólag rázta a fejét.

A nagy, magas embert előntötte a düh, de türtőztette magát.

– Akkor mondd nekem valamit, elvtárs. Én most fölmentelek a mai munka alól. – Körülnézett az irodában. – Az elvtársak majd elvégzik helyetted a rádéső részt, ugye? Te addig itt helyben összeállítod az anyagot. Délután négyre ott leszel, és fölolvassod a taggyűlésen.

– Csináljátok meg a szöveget és én fölolvassom. Mondtam, hogy nem értek a külpolitikához. Te mégiscsak titkár vagy.

– Én veled most már nem vitatkozok. Kevés az időnk. Nekem is megvan a dolgom. Neked is.

Elment, és óránként újra megjelent. Megkérdezte, hogy áll a munka. Farádi Szabó csak ugyanazt tudta mondani: ő nem ért a külpolitikához. Az osztály riadtan nézte az ütközetet. Közvetlen főnöke, egy jámbor, de annál ijedősebb ember, kérlelni kezdte: „Nem baj, ha nem lesz tökéletes, csak írjál valamit. Ne hagyd, hogy kiporolják a nadrágodat.” Pistával azonban már nem lehetett beszélni. Ráhagyták: mindenki a maga sorsát kovácsolja. Sajnálták, valahogy mégis megérezték: ez nem az az eset, amikor beleszóhatnak egy végzetesnek látszó döntésbe.

Így telt el a nap. Hősünk remegett és izzadt. Sose volt még ilyen közel a kárhozathoz és az üdvösséghez. De mit hoznak a következő órák? Ez volt az, amit nem tudhatott. Lehet, hogy azonnal röpiülnie kell a gyárból. Eszébe jutott a sertésvágóhídi tapasztalata: az ördög és hívei nem késlekednek. Négy óra előtt néhány perccel utoljára jött Kölesdi:

– Készen vagy?

– Mondtam, hogy nem tudom megcsinálni.

Kölesdi sietett kifelé a szobából. Fordulás közben mondta:

– Ennek viselned kell a következményeit, elvtárs!

Összeszorult szívvel ült a taggyűlésen. Mellette Gizi. Ó, a két hűséges, munkás származású „dolgozó"! Mikor a titkár odaért, hogy a harmadik napirendi pontot bejelentse, Gizi megfogta Pistája kezét. Izzadt, reszketett az, de nem volt nyugodtabb a feleségéé sem. A titkár emelt hangon jelentette be: „A következő napirendi pontunk a külpolitikai beszámoló lett volna, de ezt Farádi Szabó elvtárs hanyagsága miatt el kell halasztanunk." Nem hasadt meg az ég kárpitja, nem lepték el kígyók és békák seregei a világot. Éltek, hazamentek, Farádi Szabó meg a felesége. Hetekkel később megtudták egyik szakszervezeti vezetőtől, aki nagyon szerette őket, majdnem barátjuknak számított, hogy beírták a nyilvántartási kartonjukra: „Teljesen passzívok. Szemmel kell tartani őket."

– Hát nincs igazuk? – nevetett Farádi Szabó a feleségére, amikor hazafelé menet becsukták maguk mögött a szürkére festett, vörös csillagos gyárkaput.

Onán ötlete

A kiűzetés azzal is együtt járt, hogy amióta a válasz szóba került, értelmüket veszítették a szeretkezéseik. Gizi olyan lehetetlen idegállapotban járt-kelt a lakásban, főzött, mosott, vitte Andrist iskolába, ami minden vonzóerejét megszüntette. Farádi Szabó folyton gondolt rá, de végül is lemondott arról, hogy közeledjen hozzá. Előfordult, hogy odabújt mellé éjszaka, de a felesége érzéketlen volt, gúnyos: kitalálta, hogy férje máris az impotencia határán van. Deszkaként feküdt, ha Farádi megsimogatta a mellét, fölháborította, ami egyébként örömet, izgalmat kellett volna hogy okozzon neki. Szerelmi életük ilyenformán szaggatottá, majd lassacskán, Pista egy-két sikertelen kísérlete után semmissé vált. Űr keletkezett a helyén. Az elviselhetetlenhez ez is hozzátartozott, s talán a szabaduláshoz is. Csak hát hogy lehetett így élni heteken, hónapokon át?

Olyan erősen oda volt kötve az asszonyhoz, hogy másra nem is gondolhatott. Ami nem jelentette, sose jelentette, hogy nem lát meg más nőket, asszonyokat; arcokat, hajfürtöket, márványos nyakakat és hátakat. Csípők és farok feszülését utcán, strandon, az irodában, üzemekben, ahol megfordult. A véletlen, amit egyre jobban elfogadott jó és rossz formájában egyaránt, ezúttal is vezető szerepet kapott. Az osztályra odakerült egy új nő. Fiatal, szőke hajfonatos, rózsaszín arcbőrű teremtés. Farádi Szabó tudta róla, hogy nemrég ment férjhez: rajta volt a mozgásán, a mosolyán az első szerelmi-teszt élmények kicsit röstellt, de annál áhítatosabban fogadott vonása. Kedves, nyitott lelkű asszony volt; Pistával valahogy az első naptól kezdve rokonszenvezett. Munkatársi viszonyuk lassan-lassan valamiféle kimondatlan bizalmassággá vált. A fiatal, naivan virágzó nő, úgy látszik, tisztelt valamit benne, amiről egyikük se tudta pontosan, mi az. Lehet, hogy Elvira éppen azt érezte meg Farádi Szabóban, amit az el akart titkolni: az életképtelenségének csendes, lemondó elismerését, és az ezzel járó engedékeny, bizonyos fokig jókedélyű magatartást. Pista úgy tudott mosolyogni vagy szomorúan járnivalni egész nap az emberek között, mint valami kínai vagy japán. Távozságot tartott, és mégis közvetlen volt mindenkivel.

Egy idő után azt vette észre, hogy mind gyakrabban akad meg a szeme az asszonyon, tekintete végigsimítja az asztalra könyöklő vagy támaszkodó nő fenekét. Elvira többnyire nadrágban volt, és a feszes anyag jól mutatta még lányos, mégis kellően domborodó idomát. Egy alkalommal, amikor közvetlenül előtte feszült ott ez a hívogató testrészt, már-már kész volt megsimogatni; nem tudta elképzelni, hogy a nő

megsértődik. Végül is visszafojtotta vágyát: nem akarta, hogy az a természetes bizalom, amely olyan kellemesen kapcsolta össze őket, megzavarodjon, vagy más jelleget kapjon. Egy este azonban, lefekvés után (akkor már külön ágyban aludt ő is, a felesége is) váratlanul fölledződött benne a puha, vékony derék, és a nem túlságosan erős hajlatú, de formás csípő, s a meghajló, megfeszülő fenék. A kép annyira erőssé vált, hogy egész testét olyan izgalom járta át, mintha mindaz, amit elképzelt, ott volna valóságosan is mellette. Már megérintette, már simogatta Elvira mellét, arcát, hasát, lábait, fenekét. És természetesen erre megmozdult régen alvó vesszeje. Csak hozzá kellett kicsit érni, hogy Elvira kék szemét is lássa, lihegését is hallja. Olyan ritmust érzett, amely a fokozatok szabálya szerint juttatta el a végső képig, az egyesülésig, a robbanásig, és az asszonynak elsusogott hálás szavakig.

Ott feküdt az ágyán fölizgatva, majd lecsitulva, de valójában nem volt meglepve. „Onán már régen kitalálta, ami most velem történt”, igyekezett kicsinyíteni magában a fölfedezést. Volt azonban benne meglepetés is: a Bibliában nem olvasott arról a szépségről, arról az esztétikai ajándékról, amit kapott. Tudta, hiszen Gizivel is megtapasztalta, hogy szinte nagyobb az esztétikai része a szeretkezésüknek, mint az idegek villámcsapása, vagyis, hogy a gyönyör se nem testi, se nem lelki elemekből lobban össze, hanem valamiféle megfogalmazhatatlan új minőség pillanatnyi keletkezéséből – az mégis csodálkozással mámorította el, hogy a társat, a másikat a képzelet odaparancsolhatja az ágyába. Kellett egy létező nő víziója ahhoz, hogy a különös mű, amit a testek egyességének szokás nevezni, létrejöhessen és működjön. A valóságot fölledzhetette magának, de nem találhatta ki. Nem légi tündérrel, testetlen kísértettel szeretkezett, hanem Elvirával, akit másnap megint megcsodált és titokban szeretett, anélkül, hogy valaha is beszélt volna neki éjszakai viadalaikról, melyekben csillagok hulltak, holdak jöttek föl, nyugodtak le; és a Fiastyúk fáradhatatlanul vigyázta milliárd kiscsibéjét.

A látogatók egyszer sem csöngetnek

Annyit hallott az éjszakai, hajnali elhurcolásokról, hogy nem érte egészen váratlanul, amikor érte is eljöttek. Már szürkült, és ahogy a lépcsőről a lakása ajtaja elé ért, két magas, föltűnően jólöltözött és csöndes úr lépett oda hozzá.

– Farádi Szabó István?

Nem volt ideje bármire gondolni, megrémülni. Bár tudta, hogy *arról* van szó, amiről mindenki beszélt.

– Igen.

– Menjünk be, igen? – mutattak az ajtóra.

Farádi Szabó kinyitotta az ajtót. Beléptek az előszobába, ahol a két elegáns úr rögtön megragadta két oldalról a karját:

– Ne menjen tovább! Azonnal rakjon ki mindent a zsebéből és a táskájából!

Az előszobátükör alatt kis, hosszúkás asztal állt, arra tette ki hősünk, amit a táskájában meg a zsebeiben talált. Könyvek, személyigazolvány, kulcsok, egy kiló kenyér: effélék kerültek elő. Aztán még az utazási bérlete és egy notesz. Az urak mindent gondosan megvizsgáltak, végül nem maradt más hátra, csak a notesz. Azt lapozgatták át tüzetesen, míg Pistának mozdulatlanul kellett állnia az asztal mellett. „Megvan!” kiáltott egyszer az egyik belügyes, és mutatta a társának, amit talált. Farádi is jól látta a neveket, melyeket egyik egyetemi előadáson följegyzett magának. Magyar írók, költők, festők nevei voltak egymás alá írva a noteszlapon. Köztük Arany neve is.

Ezt látva csillant föl az urak szeme. Úgy látszik, nem láttak mást, csak ezt, mert zordon hangon kérdezte egyikük:

- Megmagyarázná, hogy ez mit jelent?
- Semmit. Egyetemi jegyzetek. Ez itt Arany János a többi magyar költő között.
- De maga itt aranyról jegyzett föl magának valamit!
- Mondom: Arany Jánosról van szó.

Az urak újra elolvasták az egész névsort, majd tovább lapozgattak a noteszben. Nem hittek a szemüknek és a fülüknek. Közben megérkezett Gizi is a gyerekekkel. Őket azonnal beküldték a szobába, nem engedték, hogy Pistával csak egy szót is váltsanak. Gizi azonban egy pillantással fölmért mindent, arca krétafehér lett, de nem sírta el magát. Tudta, hogy férje sok mindent mondott az elmúlt években, és nemcsak négyesemközt, hanem az osztályon is, ami éppen elég lehetett ahhoz, hogy besúgják és elvitessék. Némán várakozott a szobában, Farádi Szabó hallotta, amint kisfia csöndesen kérdegetti az anyját: „Mit akar ez a két bácsi?” De választ nem kapott, Gizi nyilván jelezte neki, hogy hallgasson.

A két figyelmes úr ezután intett, hogy menjenek be a szobákba. Gizi azonnal hősünkre nézett, látta, hogy sima, sőt kicsit gunyoros is az arca. Valamivel nyugodtabb lett, míg azok körüljártatták tekintetüket a teljesen átlagosan berendezett és inkább szegényes bútortatú szobákban. Kinyitattak néhány szekrényajtót, fiókot; vizsgálgatták a könyvsorok címeit. De – és Farádi Szabó ezt érthetetlennek találta – nem tartottak rendes, alapos, mindent föltúró házkutatást. Mielőtt távoztak, aláírtak vele egy papírt, mely szerint arról, ami történt, senkivel sem szabad beszélnie. Azzal a gondolattal írta alá, hogy úgyis mindenkinek elmondja. Nevetségesnek érezte az okatlan titkolózást: mit képzelnék, még cinkosuk is legyen?

Elmentek.

Gizi és Andris mindjárt odarohant hozzá, ölelgették és sírtak. Gizi annyira tele volt aggodalommal és szeretettel, mintha házasságuk legkezdetén tartanának. Fölldódtak és beszéltek. Beszéltek, beszéltek, mert mérgezett idegeiket csak a beszéd, a találgatás szavai tisztíthatták meg, legalább átmenetileg. De ez az átmenet ezúttal hetekig tartott.

Sohasem derült ki, végül is mit akart a két nyomozó. Az osztályon olyasmit suttogtak, hogy valamiféle összeesküvés vagy svájcióra-csempészés nyomára bukkant a rendőrség, és bizonyos jelek arra utaltak, hogy Pista közvetlen munkatársai is részt vettek benne. De soha senki nem bukott le. Arról sem szereztek tudomást, hogy mások lakását is átvizsgálták volna. Gizi azt mondogatta a barátainak, hogy nyilván Pistát akarták valamiben tetten érni, esetleg megijeszteni: hátha bűnös, és akkor menekül vagy kibeszéli ellenzéki gondolatait; és így a kezükbe adja magát. Farádi Szabó azonban csak azt mesélte jobbra-balra, hogy „fölkerezték” a belügyesek. Más nem történt. El se vitték, folytatása se lett az ügynek. Attól kezdve (itt van megint az „attól kezdve”) viszont már tudta, mekkora karddal hasít szervezetébe az a rettenet, amit annyian átéltek akkoriban. „Az az iszonyat, hogy visznek, és nincs segítség, és nem tudom, mit akarnak tőlem, mit akarnak velem. Hiszen bűnös vagyok, gyűlölöm őket, és ők lehet, hogy valahogyan már megtudták ezt.” Sebet kapott, ami soha többé nem gyógyulhatott be egészen. Pedig igazán nem bántották. Csak megismerte azt a pánikot, amit a madár érezhet, amikor szájába kapja a macska, ide-oda rázza, hogy csak alig hallhatóan sír a szerencsétlen. Aztán a ragadozó, mint aki megelégedte a szép játékot, ravaszul figyelve áldozatát, elereszti. Hogy amikor már szabadnak hiszi magát, egyetlen csapással fölhasítsa a mellét.

Hallgatózva és borozva

Nem gyújtott villanyt. Az ablaknál ült a sötét szobában. Hallgatózva és borozva nézegette az őszi csillagfürtöket a budai ég fölött. A hold már fönnon volt, de csak akkora, mint egy kis görbe kard. Nem bánta volna, ha beállít a fia, mégse fájt, hogy tudta, ma nemigen jön: mindig előre megbeszélték a látogatását. Élvezte a vörösbor agyra zúduló látványát. Megnézte a kinti hőmérőt: három foknál csillogott a higany, és azokra az őszökre gondolt, amikor még... amikor még azt hitte, hogy nincs más, csak a kora reggeli fölkelések, a lovak itatása, a trágyázás, a habzó és meleg tej, amit az apja kifejt a sajtárba. Rozskenyeret szeltek a tejbe, az volt a reggeli. Hirtelen izgatott lett: föl tudja-e idézni a lovaikat, Barnát és Madárt? Az apja hangját máris hallotta: „Hó-ha, te Madár, gyorsabban, Barna, az istenedet!” Nyargaltak (apja kedvenc szava!) a faluba, ő néha odapöccintett a két ló farára a könnyű szíjostorral. Már túljutottak a puszta elején álló bádognakrisztuson, apja megemelte a kalapját, és hej, ott futottak a nagy, hosszú akácsoron, amit annyira szeretett, hogy kicsurrant a könnye, amikor évekkal a háború és forradalom után elszaladtak oda Gizivel meg Andrissal, és nem találtak belőle csak egy-két nyomorult bodzabokrot a végeláthatatlan szántások mentén. Az akácsor után a lapályos, mocsaras határ következett, ahonnan már láthatták a falu tornyát. De közben a hatalmas, boglyas koronájú fűzek mentén kocsiztak, egyiknek-másiknak villám csapott az oldalába, kiégett üregeik mindig félelemmel töltötték el szívét. De úgy érezte: a legszebb szobrok, melyeket életében látott. Hazafelé is úgy várta már az öreg fűzeket, mintha valamit megmagyaráznának abból, amit ő magában a táj rejtélyes ellenállásának, tartózkodásának nevezett. Persze, évekkal később, amikor emlékeit rendezgette. Hogy itta Barna és Madár a vizet hajnalonként a vályúnál, ahogy odavezette őket az alvó tanyaudvar csöndjében! És ő milyen bizakodó volt, és mennyi remény feszítette a mellét!

Nem is vette észre, a hold már jóval odább kúszott az égen, a csillagokat ezüstös köd halványította el, és lassacskán a fűtött szoba is hidegebbnek érződött. De nem feküdt le, míg meg nem itta az üveg bort, nem gondolt végig mindent, ami azelőtt történt. Mi előtt? – akadt el a töprengésben. Mielőtt lelepleződtek a dolgok, és úgy élt, mint Ádám a paradicsomban, igaz, hogy keményen kellett dolgoznia. A kapálást, répaszedést, egyelést, az ősz eleji krumplivermelést mindig unta, de csinálta, mert apja annyira büszke volt arra, hogy egyetlen fia milyen jól dolgozik. Hol is vált el mindez? Nem tudott biztosan megkapaszkodni egyetlen időpontban, eseményben sem. Talán a gyerekkor végével... igen, akkortól nem tudott úgy elmerülni a citerázásban, mint annak előtte. Talán Veér Olga volt az oka, talán az, hogy a győri polgári iskola után Budára került gimnáziumba.

Az utolsó kortyokat itta ki a poharából.

Talán, ha nem hagyja ott a tanyát, a földet, a falut? A város térítette volna el arról az ártatlan, naiv pályáról, melynek szélén az öreg fűzek görcsösen őrizték a természet és a föld derűjét, szívósságát? De hát a szívósságom megmaradt! – állt föl a székről, és nyitotta ki a heverőjét, hogy lefeküdjön. Fölvette a pizsamáját, és az elalvás utolsó pillanatáig nézte a ködcsíkokat, ahogy fokozatosan elhomályosították az éjféli utáni mennyböltöt a házzal, mint sűrűn nyüzsgő, nagy kullancsokkal ellepett hegyek fölött.

Az abszurd himlőhelyei

Abban az évben már mindenki sokkal jobban félt. Elhalkultak a folyosói eszmecserék is. A Gonosz Angyalok elektromos karddal kaszabolták az élőket, és az élők nem tehettek semmit: várták az utolsó órát, elvitetésük vagy föláldozásuk idejét. Farádi Szabó is kevesebbet beszélt, jóslatai képtelenebbül hangzottak, mint valaha, bár ő még mindig a dolgok rendjére hivatkozott. Arra a rendre, amely a filozófusok és a modern fizikusok szerint mindig megszületik; meg kell születnie a káoszból.

De hiszen azt is rendnek nevezték az újságok, amelybe majdnem mindenki belepusztult, vagy súlyos sebeket szenvedett. A hazugság és az erőszak, a megtévesztés és fönnhézás pillanatait és évszázadnak tűnő napjait is rendnek minősítették a recsegő hangszórók. Farádi Szabó későbbi életében sem volt már képes meghallgatni Beethoven F-dúr románcát, mert mindennap hallgatta a gyárba be- és onnan kifelé menet, reggel és délután. Beethoven örökre összeelegyült a hamissággal, képmutatással, bizonytalansággal és kiszolgáltatottsággal. A zenét legyőzte az a nyúlós, tapadós sár, amit ez a rend mindenre és mindenkire ráfröcsögött.

Különös formákat talált ki magának ez a sár. Egyik műve Frink Géza volt. Ez a fényes fekete, olajos hajú, keskenyre vágott bajszú ember úgy jelent meg a gyár egén, mint a szép mesék vándorlegénye: senki nem tudta, honnan jön, mit tud, mit akar, meddig marad, mi van a tarsolyában. Gyorsan föltűnt a röpgyűléseken ellentmondást nem tűrő szónoklataival, az ellenséget leleplező kitöréseivel, fenyegetéseivel, de főleg elvi szigorával. Szaladhattak az imperialisták és honi pereputtyaik az árnyékszékre, ha ő fölemelte a hangját, és vesszőcsapásszerű jelzőivel, ígéivel, kézmozdulataival odaküldte mindnyájukat, ahová valók: a pokol legfortyogóbb fenekére! Az utolérhetetlen pártgyűlésein tovább növekedett ez a művészet, egészen a paroxizmust megközelítő égreüvöltésekig.

Alig fél év alatt a hollóhajú, baritonhangú, villogó szemű, középtermetű Frink lett a gyár központi párttitkárságának propagandafőnöke. Mindenki tőle félt, tőle kért tanácsot, mert tudásához az is hozzátartozott, hogy személyes érintkezésben közvetlen, szinte nyájas, ráadásul roppant segítőkész volt. Érezni lehetett, hogy nem ismer elintézhetetlen ügyet, ha hozzá fordulnak. Nem szerette senki, de figyeltek rá, elismerték, hogy ravaszabb, hajlékonyabb a kígyónál, lefegyverzőbb mosolyú az elsőáldozó kislányoknál. Pistát egyre inkább valamiféle vidéki Mefisztóra emlékeztette. És ez a Mefisztó, ki tudhatná, miért, Farádi Szabót különleges közvetlenséggel tüntette ki. A hatalom rettegett tigrise némelykor csak odaült hősünk asztalához, és meghittent elbeszélgetett vele. Pistának finom orra volt: érezte rajta a kénkőbűzt, de nem mondhatta, hogy menj, mosakodj meg, mielőtt ideülsz. Nem mondhatott semmi ilyesmit: hallgatta, amint Frink a gondjairól, közelgő házasságkötéséről beszél. Politikáról soha nem esett szó, mintha csak ez lett volna baráti érzéseinek legfőbb jele: a politika maradjon kívül, amikor ők ketten, férfi a férfival, szót cserélnek.

Farádi Szabó gyanakvása azonban egyáltalán nem szűnt meg. Csak mint eredménytelen detektívnek, nem sikerült bizonyítékot találnia hozzá. Hogyan is férhetett volna kétség ahhoz, hogy Frink kommunista, és hogy a legfőbb helyen vannak pártfogói? Telefonjai, pesti autótűjái és hivatkozásai eleve eloszlattak minden kétséget. Áldozatai még inkább: a gyárban bizony számon tartották, kiket vitetett már el, kit raktak ki a kapun, kiknek nyomozta ki bűnös múltját. Művére azon a napon tette föl a koronát, amikor az egyik legismertebb és legnagyobb tudású mérnököt táblával a nyakán kivezet-

tette a főbejáraton. A jogos munkásmegtorlásra az adott okot, hogy az illető többszöri személyes rábeszélése után sem engedelmeskedett Frinknek: csak egyhavi békekölcsönkötvényt jegyzett, mikor pedig Géza példamutatást várt tőle, háromszoros jegyzést követelve a jámbor, rendkívül türelmes magatartású embertől, aki ezúttal makacsul ellenállt.

Frink szendvicsembert csináltatott belőle: ifjúkommunisták nagy táblát akasztottak mellére-hátára, ezzel a fölirattal: „Így jár, aki szabotál!” A szellemes szöveggel végig kellett sompolyognia a gyár főutcáján, ezrek és ezrek megvető tekintete kísérte. Így lett mégiscsak példamutatás az akcióból: láthatták, hogy a kommunisták nem kukoricáznak sokat. Hátravolt azonban még egy utolsó simítás a remekműből. Frink nem tévovázott: miután heves szavakkal aláta meg az áldozatot, nekifutásból farba rúgta „a munkásságnak ezt az eszeveszett ellenségét”. Farádi Szabó meg-megakadó lélegzettel figyelt, meddig megy még el az ő őszinte, megértő beszélgetőtársa, aki annyi gyöngédséggel tudott beszélni leendő menyasszonya táncosnői mozgásáról? Azt is szemmel tartotta, ki tapsol a tömegben, amikor kiszolgáltató munkatársuk majdnem előrezuhant a rúgástól. Voltak tapsolók, vicsorogva kiáltozók, de talán többen azok, akik némán, részvétellel vették emlékezetükbe, amit láttak.

Amikor legközelebb odaült hozzá, Farádi Szabó valóságos rosszulletet érzett, húzódkodott odább a székével, amennyire csak tudott. Még így is érezte Frink furcsa izzadtságzagát, idegállapotának beteges, hisztérikus jeleit. Politikáról megint nem beszéltek, de Pista észrevette a szobában ülő munkatársai viszolygó pillantásait. Azt mondták ezek a szemek, hogy őt tekintik Frink legfurcsább áldozatának, hiszen őt barátságával terrorizálja.

Nem sok ideje maradt a töprengésre, hogy tudna megszabadulni ettől az „egyoldalú” figyelmességtől. Amikor néhány hét elteltével egy hétfői napon belépett az irodába, azt kérdezték tőle: „Hallottad? Frink lebukott!” Az izgatott magyarázatokból aztán megtudta, hogy „barátját” letartóztatta a rendőrség, mert egy iskolában tetten érték, amikor a végében erőszakoskodott egy kislánnyal. A nyomozás során, hetek-hónapok hosszú múltával kiderült, hogy Frink Géza nemhogy a pártnak, de még a szakszervezetnek sem tagja. A vallatás alatt Frink bevallotta: azért nem próbált tagsági könyvhöz jutni, mert egy borsodi faluban már tag volt, de mivel szenvedélye ott is bajba sodorta, elmenekült, és attól félt, hogy ha bárhol belép, a központi nyilvántartásból keresői a nyomára bukkanhatnak.

Farádi Szabó émelyegve ismerte föl, hogy az emlékezetes rúgás és a megrontott kislányok esete között semmi különbség nincs, és hogy ebben a szánalmas komédiában sajnos ő volt a babérág, amelynek árnyékában a bűnös némi megtisztulást remélt visszataszító fertőzéstől.

Fehér lélek fehér havon

Amire nem szeretett gondolni, az Veér Olga halála volt. Elhessegette magától ezt a tényt. Valójában nem is hitte el, bár tudat alatt el kellett ismernie, hogy megtörtént a lehetetlen. De nem tudta elfogadni az elfogadhatatlant, Olgában annyi öröm és élet buzgott, hullámozott, kiáltozott elismerésért. Hogy is halhatott volna meg az a lány, aki egyszer fölült mellé a szánra, amikor fáért hajtott ki a pagonya?

Az apja faragta, akácfaából készült szánt Madár és Barna húzta, nagy volt a hó, mélyen belesüppedtek a lovak a még fölívágtalan dűlőúton a hóba, mégis gyorsan

haladtak. Hideg volt, a szél is kavarta a finom porhavat. De ők nem fáztak: vastag lópokrócokba burkolózva nevettek az együttlét furcsa lázasságában, nem is egymásra, inkább a megfagyott, élettelen világra, amely fölött csak néha-néha suhant át varjúcsapat vagy magányos vércse és sas. A nap nem volt képes áttörni a hideg párákon, amelyek a hó fölött megültek, mintha csak a nyulaknak akarnának védelmet nyújtani a lapályokon, ahol semmi más nem rejthette el a kórót, kinmaradt kukoricaszárat, apró bokrot rágó hosszúfülüket.

Pista sose látta még ilyen szépnek, ilyen kicsattanóan pirosnak Olga arcát, fehér fogai úgy csillogtak, mint a kaláris, és két, kesztyűbe bújtatott keze egyre járt körbe a levegőben, mert folyton mesélt, mutatott, magyarázott valamit. Pistának az volt az érzése, hogy bármikor megsimogathatná fekete haját, megcsókolhatná a két orcáját. De azt is tudta, hogy így, csak elképzelve még szebb a vágyakozása. Meg aztán azt se sejthette, hogy a szomszédi egymásrautaltságon kívül, amely olyan föltétlen erővel köti össze a tanyaiakat, érez-e még mást is iránta a lány. Olyan természetesen, játékosan viselkedett, annyira tetszett neki ez a téli szánkőzés: lehet, hogy Pista nem is volt olyan fontos ebben az ujjongó, könnyű röpülésben?

Az erdőben az erős, izmos Olga segítette fölrakni az akácronkókat a szánra. Egykettőre készen voltak, fordultak vissza, mert baljósan esteledett, hiába járhatott még csak három óra felé az idő. És éppen olyan sejtelmesen suhantak haza, ahogy odafelé. Olga, ha lehet, még pirosabb, még fehérebb és vidámabb volt, néha megütögte Pista télikabátos hátát, míg az a gyeplőt és az ostort tartotta. Nem kellett Madárt és Barnát biztatni kicsit se: röpültek a síkos hóban, dobálták ollózva hátsó lábukat, csapták le-föl hosszú farkukat Olga és Pista szeme előtt.

Pista nem akarta elhinni, később se hitte el igazán, hogy így volt, hogy ilyen volt. Biztos csak álom volt, mert sose ismétlődött meg.

Amikor Pesten kapta a hírt, hogy Olgát elütötte egy orosz teherautó pótkocsija, azt se hitte el. A temetésén ott volt, hazament, vitte valami iszonyú erő, hogy a semmi szemébe nézzen. De a temetés csak olyannak tűnt, mint más falusi temetések. A halotti toron is ott szótlankodott Olga szüleivel és lánytestvéreivel. Mindenki siratta a gyönyörű lányt, senki sem hitte el, hogy ott fekszik a fagyos, kegyetlen rögök alatt, amit annyi virág és koszorú fődött be, hogy a szomorú halom az akácfák ágáig ért. Mégse lehetett elhinni, hogy mikor már vége a harcoknak, elvonultak a németek, és az oroszokkal kialakult valamiféle viszony – hiszen a falubeliek nagyon józanul fogták föl azt, amit a megszállás jelentett számukra, és amazok se viselkedtek becstelenül, csak ha berúgtak –, nem lehetett elhinni, hogy éppen a csupa élet Olgát kapja el egy megcsúszó teherautó pótkocsija a faluba kanyargó országúton. A hó ráfagyott az útra, le is döngölték a gumikerekek, tankok: Olga ment haza, gyalogolt a tanyára, megtelhetett a lelke reménnyel, hiszen véget ért a háború, élt apja-anyja, testvérei. Biztosan dalolgatott magában, gondolta olyankor Farádi Szabó, ha a halál előtti pillanatot maga elé képzelte, s el is tudta, sajnos, túlon túl jól képzelni, mert ezerszer és még többször járt ott, ahol Veér Olga összeroncsolódott. A sofőr nem vette rögtön észre, mi történt, és a kocsii sokáig vonszolta még áldozatát. Fehér angórakesztyűs kezét, fehér bőrét, piros száját, amiből forrón csapódott ki a pára a hó fölött, amikor nevetett, és fekete hajfonatát nem tudta eltaposni semmiféle gépezet. Azt úgy látta és hallotta Farádi Szabó tíz és húsz év múlva is, mint akkor, amikor fáért röpítette őket a szánon Bana és Madár.

Les Préludes

A szürke Nagykörúton még többen tolongtak, mint általában. Most mégsem volt tömegiszonya: könnyedén, szinte meg gondolatlan magafeledtséggel lépett föl az útestről a járdaszigetre, hogy villamosra szálljon. És egyenesen belefutott egyik osztálytársába. Nagyon régen nem találkoztak, és a megálló egyáltalán nem látszott alkalmasnak arra, hogy évek kimaradt beszélgetéseit pótolják. Siettek is mind a ketten. Hosszú, ösztövére és tempós szőjétsű barátja hát csak ennyit kiáltott neki, mielőtt fölszállt volna: „Idenézz, sikerült megvennem a Les Prélude-öt!” – jobb karjával föl emelve, mutatta a papírborítót, amiben a lemez rejtőzött. De az ócska tok ezt a hirtelen mozdulatot láthatólag már nem bírta ki: alul kihasadt, a kemény bakelit lemez leesett az aszfaltra. Ott ment szét darabokra a lábuk alatt. Farádi Szabó azt hitte, a magas, cingár fiú azonnal elsírja magát: „Öregem, tudod, mióta hajszolom? Ha nem ismerném jól a boltost, most sem kaptam volna meg!”

Tanács talanul nézték mind a barázdás törmelék. Aztán együtt szedték föl és dobták a szemétyűjtőbe.

Ám a következő napok és hetek eseményeinek ismeretében ez a véletlen is kiolvasható előjellé vált. Hiszen másnap ott álltak az egyetemisták a gyár kapujában és a tizenkét pontos követelésüket felsoroló röpcédulájukat osztogatták olyan magától értetődő határozottsággal, mintha az ilyesmi nem lett volna halálos bűn a boldog kommunizmusban. Meglepődött-e Farádi Szabó? Nem lepődött meg, várta ezt a napot, még ha nem is tudott róla, hogy belül, nagyon belül, azokban a néma tudati rétegekben, ahova nemigen sűt le a kutakodó Én napja, valaki biztos volt benne, hogy lesz egy ilyen reggel. Az is szinte igazolásnak számított, hogy bent a faliújságon lógott már egy hetyke röplap, és senki sem merte letépni. Vagyis, amikor a kövérkés pártbizalmi némbert odarohant, hogy eltüntesse, hárman is körülállták, mire a nő úgy tett, mintha csak meg akarná igazítani, hogy jobban elolvashassa.

Farádi Szabó ekkor már az üzemi lapnál dolgozott. A szerkesztőséget a féktelen izgalom, a teljes fortyogás állapotában találta. Boldogan ugráltak: a titkárnő, a másik rovatvezető és azok a munkások is, akik éppen azért néztek be a laphoz, hogy újabb hírek után érdeklődjenek. A főszerkesztő, egy nem ijedős, és a megelőző heteket épp olyan kábulatban és fölindultságban átélő, Farádi Szabóhoz hasonló fiatal értelmiségi, Pesten volt a nyomdában, hogy a szedést ellenőrizze. Csakhogy akkor már nagyon is elavultnak, érdektelennek érezte hősünk a „bátor”, utalásokkal teli vezércikket. Fölhívta hát a főnökét, magyarázta, mi folyik a gyárban. „Azt látnád, itt mi van!” – szólt a válasz. „Megyek át az egyetemistákhoz Budára. Az újság nem érdekes!”

Novemberben, amikor a föld rengeni, a házak omlani, a fegyveresek hullani kezdek, még keservesebben értette meg, mit jelentett, hogy a Les Préludes összetörött, ráadásul rögtön, amint végre sikerült hozzájutnia. „Vagy egyszerűen csak habonás vagyok, mint egy paraszt?” – kérdezte magától. Ha akkor tudta volna, hogy az a két hét sokkal nagyobb fölindulásnak lesz az előjátéka, amely azonban csak több, mint három évtized múlva csodálkoztatja el a világot – nem habonára, hanem a dolgok titkos kapcsolatára gondolt volna. A hihetetlen összefüggésekre, melyben még az érzéketlen bakelit is Kasszandra lehet.